

УДК 342.95

Любомира МЕЛЕХ

Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
правоохоронної діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент,
lmelekh@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2936-8426

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

<http://doi.org/10.23939/law2025.48.279>

© Мелех Л., 2025

У статті підкреслено те, що запровадження в Україні комбінованої системи примусового виконання рішень стало сміливим кроком державної влади, яка раніше не мала достатньої практики у делегуванні власних повноважень приватним суб'єктам. Сьогодні можна дискутувати щодо доцільності такого нововведення, оцінювати його позитивні чи негативні наслідки, проте перед науковою спільнотою постає значно важливіше завдання – окреслити основні тенденції майбутнього розвитку національної системи виконавчого провадження.

З'ясовано, що саме ці тенденції мають стати орієнтиром для нормотворчої діяльності та удосконалення організаційно-управлінських механізмів у даній сфері, трансформація яких є неминучою. Вивчення зарубіжного досвіду підтверджує це, адже більшість розвинених держав пройшли шлях від централізованих моделей до децентралізації повноважень у сфері виконання рішень. Водночас, чи здійснить Україна подібний крок або ж зупиниться на вже досягнутому рівні реформування, залежить від низки чинників. У статті розглянуто саме ті обставини, які визначають напрями подальшої еволюції системи виконавчого провадження в Україні.

Загальновідомо, що правова політика будь-якої держави та процеси нормотворення тісно зумовлюються волею політичної влади, яка охоплює всі сфери суспільного життя без винятку. Водночас будь-яке домінування політичних інтересів над правом і правами людини слід розглядати як прояв свавілля. Якими б привабливими чи стратегічно важливими не здавалися політичні цілі, вони не можуть слугувати виправданням виходу за межі правових норм і порушення конституційної законності. Таким чином, право у своїй сутності покликане виступати стримуючим чинником і обмежувати можливості політичного свавілля державної влади.

Домінування в державі антидемократичних цінностей або політичний популізм здатні негативно позначатися на процесах законотворення, внаслідок чого вони можуть бути скеровані на іншу, неприйнятну для правової держави траєкторію. Інакше кажучи, від

політичної волі керівництва держави залежать і тенденції розвитку вітчизняного законодавства про виконавче провадження. Саме тому розвиток законодавства та практики діяльності більшості державних інституцій мають бути пристосовані не до обслуговування потреб керуючої еліти, що апріорі не корелюється із принципами громадянського суспільства. І політична влада повинна складатися із відданих Україні патріотів, що ставлять за ціль не власне збагачення, а процвітання правової держави.

Ключові слова: виконавче провадження, система виконавчого провадження, державні та приватні виконавці, суб'єкти примусового виконання, стягувач, боржник, судові рішення.

Постановка проблеми. Головною перепорою для розвитку національного законодавства в різних сферах є недостатній рівень базової юридичної освіти (зокрема, у сфері нормотворчої та законотворчої діяльності) у більшості авторів законопроектів. Це спричиняє значну кількість помилок, які проявляються як у проектах законів, так і в чинних нормативних актах. В сучасних реаліях України склалася ситуація, коли закони ухвалюються без належного аналізу їх змісту, а мотивом часто виступає прагнення задовольнити вимоги європейських партнерів чи міжнародних фінансових кредиторів. Водночас процес законотворчості має ґрунтуватися насамперед на національних інтересах, що відображають волю українського народу. Лише за такої умови правова політика держави зможе стати цілісною та результативною. Нині ж правова незрілість як політичної еліти, так і суспільства в цілому значною мірою стримує вдосконалення законодавства, зокрема у сфері примусового виконання судових рішень.

Обираючи напрями міжнародного співробітництва, держава повинна зважати і на неминучі наслідки інтеграційних процесів, які передбачатимуть трансформацію та уніфікацію законодавства. За таких умов обраний вектор стане фундаментом законодавчої реформи та визначатиме темпи і напрями розвитку нормотворчої діяльності в найближчій перспективі.

Аналіз дослідження проблеми. Дослідження теоретико-правових аспектів щодо визначення тенденцій розвитку системи виконавчого провадження в Україні в умовах європейської інтеграції та розбудови громадянського суспільства складають предмет наукових досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема: Марченко М. [1], Гончаренко Є. [2], Горбач О. [3], Крупнова Л. [7], Фурса С. [8], Верба О. [9,11]. та інші.

Метою цієї статті є з'ясувати теоретичні підходи до визначення тенденцій розвитку системи виконавчого провадження в Україні в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства та європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Передумовою визначення теоретичних підходів до розвитку системи виконавчого провадження в Україні виступає аналіз позицій науковців та практикуючих юристів щодо нововведень у відповідному законодавстві. Варто відзначити, що наукове середовище досить стримано поставилося до впровадження комбінованої моделі, хоча в цілому дало позитивну оцінку такому рішенню влади. Так, М. Г. Марченко та Є. В. Шматко наголошують, що запорукою створення нової та ефективної моделі виконання судових рішень і рішень інших органів є прозора та результативна організація інституцій і осіб, наділених повноваженнями їх примусового виконання. Вони підкреслюють, що українське законодавство у сфері примусового виконання рішень повинно еволюціонувати в напрямі змішаної системи з урахуванням досвіду її функціонування в європейських державах [1, с. 627].

Є. С. Гончаренко розглядає запровадження інституту приватних виконавців як прогресивний крок, оскільки він дозволить сформувати ефективну систему органів примусового виконання рішень та сприятиме гармонізації українського законодавства із правовими стандартами ЄС. Водночас дослідник наголошує, що законодавцві слід ураховувати національну специфіку, а саме: низький рівень правової культури, збереження пострадянської економічної моделі та високий рівень корупції [2, с. 15].

Щодо перспектив подальшого розвитку вітчизняної системи примусового виконання рішень В. М. Притуляк відзначає, що більш ефективною та менш витратною є приватно-правова (альтернативна) модель. Водночас держава має зберегти за собою функції нормативного регулювання діяльності виконавців, здійснення контролю за їх роботою та встановлення граничних тарифів на виконавчі дії, щоб уникнути значного зростання витрат і забезпечити доступність системи для всіх стягувачів. Цікавим є підхід науковця, який ототожнює делегування державою повноважень приватним виконавцям із приватизацією правозастосовної діяльності у сфері цивільної юрисдикції [3, с. 57]. Вважаємо, що термін «приватизація» доцільно замінити поняттям «делегування», адже йдеться не про остаточне відчуження права на об'єкт правовідносин, а лише про передання державою частини своїх повноважень для виконання від її імені. У цілому ж дослідник слушно підкреслює, що держава не повинна усуватися від контролю за сферою примусового виконання рішень, а тому децентралізована модель для України є неприйнятною, принаймні на сучасному етапі її розвитку.

О. В. Горбач та Л. В. Шевченко вважають, що впровадження в Україні змішаної системи виконавчого провадження, незважаючи на потенційні ризики, має стати початковим етапом реформування механізму примусового виконання рішень. Запровадження інституту приватних виконавців, які працюватимуть на професійній основі, посилить конкуренцію, зменшить рівень корупції та сприятиме формуванню дієвої системи примусового виконання юрисдикційних рішень в Україні. [4, с. 54].

На мою думку, ключовим і найбільш перспективним напрямом реформування виконавчого провадження є «роздержавлення» системи виконання судових рішень шляхом упровадження інституту приватних виконавців. Адже очевидно, що за умови особистої зацікавленості та наявності комерційного інтересу приватні виконавці здатні досягати значно кращих результатів та ефективніше реалізовувати завдання, поставлені суспільством. Вагомим чинником у цьому процесі має стати використання норм суміжних правових інститутів, зокрема адміністративного примусу та кримінальної відповідальності, які покликані запобігати зловживанням і правопорушенням, що знижують результативність виконання судових рішень [5, с. 128–129]. Таким чином, науковці фактично підтримують запровадження комбінованої системи виконавчого провадження, але за умови жорсткого державного контролю.

Позиція державної влади та суспільства щодо впровадження комбінованої системи виконавчого провадження суттєво різняться. Для влади першочерговим завданням є реформування правовідносин, тоді як суспільство орієнтується насамперед на захист прав і свобод людини та громадянина. Така розбіжність у підходах може мати негативні наслідки для реалізації законодавчих новацій, адже відсутність суспільної підтримки державної політики неминуче впливатиме на рівень дотримання законодавчих приписів.

Водночас подібне протистояння виглядає цілком закономірним і навіть передбачуваним. Тому держава має зважати виключно на ті зауваження, які носять конструктивний характер, і не реагувати на позиції осіб, зацікавлених у збереженні недоліків системи примусового виконання рішень чи підтриманні її корумпованості. Саме в цьому полягає сутність принципу обов'язковості виконання юрисдикційних рішень і відповідальності державної влади за обрану та реалізовану політику. Показово, що, аналізуючи переваги комбінованої моделі виконавчого провадження, більшість дослідників і практиків акцентують увагу на однакових моментах: зменшення корупційних ризиків, скорочення навантаження на органи ДВС, формування конкурентного середовища тощо.

Разом із тим, прогнозуючи подальші напрями розвитку виконавчого провадження, необхідно враховувати й інші чинники, адже ефективність функціонування цієї сфери залежить від цілого комплексу обставин. Деякі з них наразі оцінити передчасно. Зокрема, складно визначити, яким саме чином інститут приватних виконавців вплине на рівень корупції у сфері примусового виконання рішень, оскільки цей інститут перебуває лише на етапі становлення. На сьогодні можна впевнено стверджувати лише те, що він органічно відповідає концепції децентралізації публічного управління, тобто процесу роздержавлення владних повноважень.

Підсумовуючи наукові підходи, громадську думку, державну політику та власні дослідження, вважаю за доцільне окреслити основні тенденції розвитку системи виконавчого провадження в Україні, що узгоджуються із принципами європейської інтеграції та сприяють становленню громадянського суспільства.

Подальший інституційний розвиток комбінованої системи примусового виконання рішень та її адаптація до особливостей національної правової системи й менталітету громадян є стратегічно важливим завданням. Відмова від цієї моделі та повернення до централізованої системи виглядають недоцільними навіть за умови виявлення суттєвих проблем на початкових етапах її функціонування. Спираючись на методологію оцінки прогресу реформ у сфері юстиції, визначену Радою Європи у грудні 2016 року, подальший розвиток комбінованої системи виконавчого провадження має включати:

- правові та організаційно-правові зміни у системі виконання судових рішень (удосконалення механізму функціонування органів примусового виконання, перегляд порядку визначення винагороди виконавців, оптимізація проведення виконавчих дій, розвиток електронного правосуддя);
- створення та розвиток інституту приватних виконавців (формування конкурентного середовища між державними та приватними виконавцями, запровадження якісної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів);
- захист прав боржників і стягувачів (розроблення дієвих механізмів координації у сфері примусового виконання юрисдикційних рішень, що забезпечать баланс між процесуальними правами сторін та діяльністю виконавчих органів);
- становлення приватної виконавчої служби (удосконалення системи управління та професійної підготовки виконавців, створення сприятливих умов для ефективної й результативної реалізації функцій із виконання судових рішень) [6].

Важливим завданням є визначення державою місця виконавчого провадження у системі влади, а саме вирішення питання: чи слід відносити цей інститут до сфери судочинства, чи розглядати його як окремий правовий інститут у межах виконавчої влади. До завершення реформування судової системи та подолання корупційних проявів у цій сфері доцільно зберігати підпорядкування виконавчого провадження Міністерству юстиції України, яке реалізує державну правову політику. У майбутньому ж можна розглянути можливість передачі цього інституту до юрисдикції судової влади, але лише за умови її оновлення та якісного перезавантаження.

Інтеграційні процеси неминуче зумовлять необхідність не лише реформування законодавства та адміністративно-процедурної практики, а й оновлення правової доктрини загалом. Це, у свою чергу, вимагатиме перегляду правових принципів, методів правового регулювання, державної правоосвітньої політики, підходів до розуміння прав людини та засад нормотворчої діяльності. За умов успішної універсалізації результативність і якість примусового виконання рішень неминуче зростатимуть, оскільки виконавче провадження перебуває у тісній взаємодії з іншими правовими інститутами, що безпосередньо впливають на ефективність діяльності органів примусового виконання.

Політичний вимір полягає у необхідності виконання державою своїх зобов'язань перед європейськими партнерами, зокрема у сфері реформування судової влади та пов'язаних із нею правових інститутів. Від результативності реалізації цього напрямку безпосередньо залежатиме майбутнє України в Європейському Співтоваристві, тому формування ефективного транснаціонального виконавчого процесу має стратегічну вагу. Правовий вимір, своєю чергою, пов'язаний із потребою вдосконалення тих правових інститутів, які через дію низки чинників залишаються малоефективними. На жаль, інститут примусового виконання рішень належить саме до цієї категорії.

Забезпечення належного рівня транснаціонального виконання рішень матиме позитивний вплив на громадян України, оскільки доступ до міжнародного правосуддя дозволить ефективніше захищати порушені права та бути впевненими у виконанні судових рішень навіть у випадках, коли держава не спромоглася вибудувати справедливую систему правосуддя. Водночас така ситуація змусить владу серйозніше замислитися над проблемою, адже масове ухвалення міжнародними судовими інстанціями рішень на користь українців ставитиме під сумнів фінансову спроможність державного бюджету покривати передбачені матеріальні та моральні компенсації. Відтак, дана тенденція спрямована не лише на вдосконалення окремих елементів виконавчого провадження, а й на стимулювання влади до більш рішучих кроків у реформуванні судової системи.

На сьогодні діяльність української влади у сфері реформування судової системи виглядає досить суперечливою, що підтверджується конкретними фактами. Зокрема, за інформацією авторитетного видання «Українська правда», результати конкурсу до нового складу Верховного Суду України засвідчили, що 80 % його членів становитимуть судді зі «старої системи» із сумнівною репутацією. Із 120 відібраних кандидатів до чотирьох касаційних судів Верховного Суду 30 отримали негативний висновок Громадської ради доброчесності. Тобто фактично кожен четвертий майбутній суддя порушував права людини, ухвалював політично вмотивовані рішення або ж не спромігся належно пояснити походження своїх статків [11]. За таких умов очікувати від них справедливих рішень у майбутньому складно. Це, у свою чергу, негативно позначатиметься на ефективності системи виконавчого провадження, адже її подальша політизація лише посилюватиме сприйняття суспільством цієї сфери як складової корупційного механізму судової влади.

Проте досі залишається невизначеним місце органів примусового виконання та приватних виконавців у механізмі реалізації рішень за конституційними скаргами громадян. Так само відсутня чітка відповідь на питання, чи підлягатимуть рішення Конституційного Суду України примусовому виконанню як юрисдикційні акти, чи ж вони матимуть окремий правовий статус із власними специфічними механізмами виконання. Подібна правова невизначеність працює не на користь держави, адже, не отримавши справедливості у вітчизняних судах, громадяни дедалі частіше звертатимуться до міжнародних судових інстанцій.

Йдеться про перспективний напрям – аудит адміністративної діяльності, який полягає у дослідженні ефективності використання трудових і матеріальних ресурсів з метою надання замовнику рекомендацій щодо досягнення кращих результатів [7, с. 110]. По суті, аудит адміністративної діяльності є системою відкритого зовнішнього контролю за діяльністю органів публічної адміністрації у питаннях дотримання та розвитку суспільних цінностей, управління суспільними ресурсами, а його головною метою виступає забезпечення прозорості, ефективності та модернізації окремих сфер державного управління. Саме цього нині бракує вітчизняній владі, адже здатність до самокритичності й належного самоконтролю у виконавчо-розпорядчій діяльності є важливим чинником підвищення якості управління.

Залучення інститутів громадянського суспільства до реформування системи виконавчого провадження є важливою тенденцією, яка має поширюватися не лише на сферу примусового виконання рішень. У процесі розбудови громадянського суспільства держава повинна орієнтуватися на позицію громадськості та враховувати її у формуванні державної політики, зокрема у правовій сфері.

Водночас держава має послідовно зміцнювати роль інститутів громадянського суспільства у процесі ухвалення суспільно важливих управлінських рішень. До основних форм залучення громадськості у сфері виконавчого провадження належать: громадський моніторинг, публічні обговорення проєктів нормативно-правових актів та участь у громадському аудиті. Така взаємодія є не лише внутрішньою потребою, але й зовнішньою вимогою з боку європейських партнерів, які вже відзначали прояви авторитарності української влади.

Удосконалення адміністративних процедур у сфері виконавчого провадження є одним із ключових напрямів реформування. Насамперед увагу слід зосередити на заходах примусового виконання рішень, що застосовуються до боржників у межах конкретних процедур. Як уже зазначалося у попередніх підрозділах, нинішня система має низку суттєвих недоліків, серед яких – відсутність належних механізмів звернення стягнення на корпоративні права боржника. Вирішення цих проблем є обов'язковим завданням для влади, адже це сприятиме підвищенню рівня фактичного виконання зобов'язань боржником перед стягувачем. За допомогою якісної нормотворчості адміністративні процедури виконавчого провадження повинні стати зрозумілими, прозорими, інформативними та відповідати своїй процесуальній меті.

Це виступає запорукою дотримання законності як для учасників виконавчого провадження, так і для самих виконавців, діяльність яких перебуває під контролем та наглядом уповноважених органів. Водночас актуальною проблемою залишається нормативно-правова невизначеність

окремих аспектів адміністративних процедур у сфері виконавчого провадження, на що ми вже звертали увагу раніше. Йдеться, зокрема, про нечітке врегулювання процесуальних строків, недостатню визначеність прав сторін і органів примусового виконання, а також не зовсім зрозумілий порядок оформлення процесуальних документів за результатами адміністративних дій.

Крім того, варто зосередити увагу на проблемних аспектах взаємодії органів примусового виконання рішень з іншими державними інституціями (Національною поліцією, органами опіки та піклування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності) у процесі реалізації адміністративних процедур виконавчого провадження. У цьому контексті зазначена тенденція видається досить перспективною, оскільки безпосередньо стосується змісту адміністративно-процедурної діяльності у сфері примусового виконання рішень.

Запровадження інституту медіації у сфері виконавчого провадження має значний потенціал. Як підкреслює С. Я. Фурса, використання медіації на етапі виконання судових рішень може сприяти вирішенню низки проблем, пов'язаних із надмірною кількістю виконавчих проваджень, порушенням строків примусового виконання, а також труднощами чи навіть неможливістю реалізації окремих рішень у примусовому порядку. Застосування медіаційних процедур забезпечує врахування інтересів як боржника, так і стягувача, надаючи сторонам можливість самостійно досягти домовленостей щодо добровільного виконання рішення шляхом взаємних поступок, визначення майна, на яке передусім може бути звернене стягнення [8, с. 7]. Погоджуючись із цією позицією, варто додати, що інститут медіації сприяє зменшенню навантаження на органи примусового виконання рішень, зниженню корупційних ризиків і, відповідно, економії бюджетних ресурсів.

У науковому середовищі домінує позиція, що медіацію доцільно розглядати як допоміжний механізм виконання судових рішень [9, с. 103]. Водночас варто підкреслити, що її застосування можливе виключно на стадії виконання судових рішень, оскільки інші юрисдикційні акти підлягають виконанню особою під наглядом спеціально уповноважених суб'єктів, правовий статус яких визначений законодавством про виконавче провадження та іншими нормативно-правовими актами. Підґрунтям для такої практики є положення Закону № 1404-VIII: зокрема, стаття 19 цього закону передбачає право сторін укласти мирову угоду, яка затверджується судом, тоді як стаття 39 відносить визнання судом такої угоди до підстав завершення виконавчого провадження [10].

Проте цього виявляється недостатньо, адже, як слушно зауважує О. Б. Верба, в Україні процедура медіації досі не має належного законодавчого врегулювання, що істотно ускладнює її практичне застосування. Відтак ухвалення закону про медіацію стане необхідним кроком для формування правової основи та забезпечення розвитку медіації як важливого правового й соціального інституту в Україні [11]. Таким чином, для повноцінної інтеграції медіації у сферу виконавчого провадження необхідне прийняття спеціального закону, який закріпить термінологічні та методологічні засади цієї форми процесуальних правовідносин.

В умовах оновлення законодавчої бази та переосмислення основних засад виконавчого провадження особливого значення набуває врахування владою наукових напрацювань, адже науковці, спираючись на свої фахові знання, водночас відображають суспільні настрої. Така взаємодія сприятиме переходу на якісно новий рівень відносин між державою та громадянами, у результаті чого принцип обов'язковості виконання юрисдикційних рішень отримає реальне організаційно-правове наповнення. Поєднання управлінського досвіду та наукового потенціалу здатне забезпечити ефективне розв'язання найскладніших суспільних проблем. Це підтверджує і аналіз європейської політики та зарубіжної практики формування системи виконавчого провадження.

Висновок. Аналіз наукових підходів до визначення тенденцій розвитку системи виконавчого провадження в Україні в умовах становлення громадянського суспільства та євроінтеграційних процесів дав змогу виокремити низку науково значущих результатів.

По-перше, до кола ключових чинників, що формують тенденції розвитку системи виконавчого провадження в Україні, запропоновано віднести: політичну ситуацію в державі; рівень правової свідомості суспільства; зовнішньополітичний курс країни; ступінь участі інститутів громадянського суспіль-

ства у формуванні державної правової політики; вплив іноземних держав на національну правову систему; а також системність і комплексність підходів до розробки правової політики. Доведено, що зазначені чинники мають амбівалентний характер, оскільки здатні як сприяти позитивним трансформаціям, так і зумовлювати негативні наслідки у сфері виконавчого провадження.

По-друге, з'ясовано, що недоліки реформи системи виконавчого провадження проявляються у відсутності дієвих механізмів контролю за діяльністю суб'єктів із делегованими повноваженнями (зокрема приватних виконавців); нехтуванні владою проблемою низького рівня правової культури суспільства під час реформування системи примусового виконання рішень; відсутності нормативних приписів щодо посилення ролі інститутів громадянського суспільства в управлінні державою; слабкому розвитку міжнародного співробітництва у сфері виконавчого провадження; недосконалості механізмів відповідальності виконавців за протиправну поведінку чи бездіяльність.

По-третє, перспективні напрями розвитку системи виконавчого провадження в Україні вбачаються у подальшому інституційному зміцненні комбінованої моделі примусового виконання рішень та її адаптації до національної правової системи й суспільного менталітету; у завершенні процесу універсалізації вітчизняної моделі виконавчого провадження відповідно до стандартів єдиного правового простору ЄС; у вдосконаленні окремих складових транснаціонального виконавчого процесу; у переосмисленні критеріїв ефективності виконавчого провадження; у розширенні залучення інститутів громадянського суспільства до реформування чинної системи; у покращенні адміністративних процедур виконавчого провадження; а також у впровадженні інституту медіації як додаткового інструменту вирішення спорів на стадії виконання рішень.

Подяки. Немає.

Фінансування. Автор заявляє про відсутність фінансової підтримки для проведення досліджень, авторства або публікації цієї статті.

Внесок автора. Автор підтверджує свою виключну відповідальність за цю роботу. Автор схвалює цю роботу і бере на себе відповідальність за її цілісність.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марченко М. Г., Шматко Є. В. Новації виконавчого провадження в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 4 (31). С. 624–628.
2. Гончаренко Є. Переваги та недоліки запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Юридична газета*. 2016. № 16. С. 14–15.
3. Притуляк В. М. Перспективи створення інституту приватних виконавців, як елемент правової держави. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 53–59.
4. Горбач О. В., Шевченко Л. В. Інститут приватних виконавців: питання теорії та практики. *Держава та регіони*. 2017. № 1 (55). С. 51–55.
5. Мелех Л. В., Візник О. В. Проблемні аспекти виконання рішень господарського суду в Україні та шляхи їх удосконалення. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. 2016. № 4. С. 121–131.
6. Методологія виміру прогресу здійснення реформ у юстиції в Україні: керівництво та матриці (грудень 2016 року). URL: http://rjp-eu.coe.int/documents/8870963/9761395/PRM_final_UKR.pdf/83cb90aa-1d06-4f94-b4ce-4941f105fc1f (Дата звернення: 20.07.2025)
7. Крупнова Л. В. Характеристика європейської політики у сфері розбудови системи виконавчого провадження. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 4. С. 152–155.
8. Фурса С. Я. Медіація в Україні: актуальні питання теорії і практики та необхідність законодавчої регламентації. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*. 2014. № 1 (99). С. 5–8.
9. Верба О. Повноваження суду та інших органів на стадії примусового виконання рішень за законодавством Німеччини. *Вісник Львівського ун-ту*. 2008. № 46. С. 103–111.
10. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (Дата звернення: 20.07.2025)

11. Верба О.Б. Медіація і виконавче провадження за законодавством Республіки Польща: запозичення позитивного досвіду. *Стратегічна сесія «Медіація у виконавчому провадженні: міжнародний досвід та перспективи для України»*. URL: <https://www.facebook.com/olya.verba/posts/pfbid026bcGkZT3b716qjQKqGQD6eXHX6l> (Дата звернення: 20.07.2025)

REFERENCES

1. Marchenko M. H., Shmatko YE. V. (2016). *Novatsiyi vykonavchoho provadzhennya v Ukraini*. [Innovations in enforcement proceedings in Ukraine.] *Molodyy vchenyy. / Young scientist*. No 4 (31). pp. 624–628. [In Ukrainian].
2. Honcharenko YE. (2016). *Perevahy ta nedoliky zaprovadzhennya instytutu pryvatnykh vykonavtsiv v Ukraini*. [Advantages and disadvantages of introducing the institute of private enforcement agents in Ukraine.] *Yurydychna hazeta. / Yurydychna gazeta*. No 16. pp. 14–15. [In Ukrainian].
3. Prytulyak V. M. (2016). *Perspektyvy stvorenniya instytutu pryvatnykh vykonavtsiv, yak element pravovoyi derzhavy*. [Prospects for the creation of the institute of private enforcement agents as an element of the rule of law.] *Pravova derzhava. / Rule of law*. No 21. pp. 53–59. [In Ukrainian].
4. Horbach O. V., Shevchenko L. V. (2017). *Instytut pryvatnykh vykonavtsiv: pytannya teorii ta praktyky*. [The institute of private enforcement agents: issues of theory and practice.] *Derzhava ta rehiony. / State and regions*. No 1 (55). pp. 51–55. [In Ukrainian].
5. Melekh L. V., Viznyak O. V. (2016). *Problemni aspekty vykonannya rishen' hospodars'koho sudu v Ukraini ta shlyakhy yikh udoskonalennya*. [Problematic aspects of the execution of commercial court decisions in Ukraine and ways to improve them.] *Naukovyy visnyk L'vDUVS. / Scientific Bulletin of the Lviv State Internal Affairs Department*. No 4. pp. 121–131. [In Ukrainian].
6. *Metodolohiya vymiru prohresu zdiysnennya reform u yustytitsiyi v Ukraini: kerivnytstvo ta matrytsi (hruden' 2016 roku)*. [Methodology for measuring the progress of justice reforms in Ukraine: guidelines and matrices (December 2016).] Retrieved from: http://pjp-eu.coe.int/documents/8870963/9761395/PRM_final_UKR.pdf/83cb90aa-1d06-4f94-b4ce-4941f105fc1f (Accessed: 20.07.2025) [In Ukrainian].
7. Krupnova L. V. (2017). *Kharakterystyka yevropeys'koyi polityky u sferi rozbudovy systemy vykonavchoho provadzhennya*. [Characteristics of European policy in the field of developing the enforcement system.] *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Yurydychni nauky / Scientific Bulletin of the Kherson State University. Series: Legal Sciences*. No 4. pp. 152–155. [In Ukrainian].
8. Fursa S. YA. (2024). *Mediatsiya v Ukraini: aktual'ni pytannya teorii i praktyky ta neobkhidnist' zakonodavchoyi rehlementatsiyi*. [Mediation in Ukraine: current issues of theory and practice and the need for legislative regulation.] *Visnyk Kyivs'koho nats. un-tu im. T. H. Shevchenka. / Bulletin of the Kyiv National University named after T. G. Shevchenko*. No 1 (99). pp. 5–8. [In Ukrainian].
9. Verba O. (2008). *Povnovazhennya sudu ta inshykh orhaniv na stadii prymusovoho vykonannya rishen' za zakonodavstvom Nimechchyny*. [Powers of the court and other bodies at the stage of compulsory execution of decisions under the legislation of Germany.] *Visnyk L'viv's'koho un-tu. / Bulletin of the Lviv University*. No 46. pp. 103–111. [In Ukrainian].
10. *Pro vykonavche provadzhennya: Zakon Ukrainy* [On enforcement proceedings: Law of Ukraine] vid 2 chervnya 2016 roku. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed: 20.07.2025) [In Ukrainian].
11. Verba O.B. *Mediatsiya i vykonavche provadzhennya za zakonodavstvom Respubliky Pol'shcha: zapozychennya pozytyvnoho dosvidu. Stratehichna sesiya «Mediatsiya u vykonavchomu provadzhenni: mizhnarodnyy dosvid ta perspektyvy dlya Ukrainy»*. [Mediation and enforcement proceedings under the legislation of the Republic of Poland: borrowing positive experience. Strategic session “Mediation in enforcement proceedings: international experience and prospects for Ukraine”]. Retrieved from: <https://www.facebook.com/olya.verba/posts/pfbid026bcGkZT3b716qjQKqGQD6eXHX6l> (Accessed: 20.07.2025) [In Ukrainian].

Отримано: 29.07.2025

Прорецензовано: 04.09.2025

Схвалено до друку: 29.09.2025

Опубліковано (онлайн): 12.12.2025

Надруковано: 26.12.2025

Liubomyra MELEHK

Lviv State University of Internal Affairs,
Associate Professor of the Department of Economic and Legal Disciplines
of the Educational and Scientific Institute of Law and
Law Enforcement Activities,
Ph.D. in Law, Associate Professor,
lmelekh@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2936-8426

**THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS OF DETERMINING DEVELOPMENT TRENDS
OF THE SYSTEM OF ENFORCEMENT PROCEEDINGS IN UKRAINE IN THE CONDITIONS
OF EUROPEAN INTEGRATION AND DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY**

The article emphasizes that the introduction of a combined system of compulsory enforcement of decisions in Ukraine was a bold step by the state authorities, which previously did not have sufficient practice in delegating their own powers to private entities. Today, one can discuss the feasibility of such an innovation, evaluate its positive or negative consequences, but the scientific community faces a much more important task - to outline the main trends in the future development of the national system of enforcement proceedings.

It was found that these trends should become a guideline for regulatory activities and improvement of organizational and managerial mechanisms in this area, the transformation of which is inevitable. The study of foreign experience confirms this, because most developed countries have gone from centralized models to decentralization of powers in the field of decision enforcement. At the same time, whether Ukraine will take a similar step or stop at the already achieved level of reform depends on a number of factors. The article considers precisely those circumstances that determine the directions of further evolution of the enforcement system in Ukraine.

It is well known that the legal policy of any state and the processes of norm-setting are closely determined by the will of the political authorities, which covers all spheres of public life without exception. At the same time, any dominance of political interests over law and human rights should be considered as a manifestation of arbitrariness. No matter how attractive or strategically important political goals may seem, they cannot serve as a justification for going beyond the limits of legal norms and violating constitutional legality. Thus, law, in its essence, is designed to act as a deterrent and limit the possibilities of political arbitrariness of state authorities.

The dominance of anti-democratic values in the state or political populism can negatively affect the processes of law-making, as a result of which they can be directed to another trajectory that is unacceptable for a legal state. In other words, the political will of the state leadership also depends on the trends in the development of domestic legislation on enforcement proceedings. That is why the development of legislation and the practice of the majority of state institutions should be adapted not to serve the needs of the ruling elite, which a priori does not correlate with the principles of civil society. And the political power should consist of patriots loyal to Ukraine, who set as their goal not their own enrichment, but the prosperity of the rule of law.

Key words: enforcement proceedings, enforcement proceedings system, state and private enforcement agents, subjects of enforcement, collector, debtor, court decision.